

"Ben bilfiil o muhabbeti etmezsem de bi'l-istidat, bi'l-iman, bi'n-niyye, bi'l-kabul, bi't-takdir, bi'l-iştiyak, bi'l-iltizam, bi'l-irade suretinde ediyorum." cümlesini izah eder misiniz?

"İşte, bu hâlet-i ruhiyeye binaen, insan, eğer her insana ait envâ-ı ihsânât-ı ilâhiyeden yalnız bunu düşünse ki: 'Benim Hâlıkım beni zulûmat-ı ebediye olan ademden kurtarıp bu dünyada bir güzel bir dünyayı bana verdiği gibi,.. Madem لَآ اِيْدَبَعُ اَنْ سِرِّيْا, herkeste ihsana karşı perestiş var. Elbette, böyle hadsiz ebedî ihsânâta karşı, kâinat kadar bir kalbim olsa, o ihsana karşı muhabbetle dolmak iktiza eder ve doldurmak isterim. Ben bilfiil o muhabbeti etmezsem de bil'istidat, bil'iman, binniyet, bilkabul, bittakdir, bil'iştiyak, bil'iltizam, bil'irade suretinde ediyorum.' diyecek."⁽¹⁾

Bi'l-istidat:

İnsanda, sonsuz muhabbeti potansiyel anlamda temin edecek bir yetenek ve kabiliyet mevcut. Lakin bu kabiliyeti fiiliyata dönecek bir güce ve iktidara sahip değildir.

Bi'l-iman:

İnsan, sonsuz güzelliğe sonsuz bir iman ile muhabbet edebilir. İman etmenin özünde aslında sevgi ve muhabbet yatmaktadır. İnsan sonsuz muhabbeti birebir göstermeye gücü yetmese de iman ederek bu manayı deruhte edebilir.

Bi'n-niyye:

İnsan, niyet ve vekalet noktasından bütün kâinata vekil ve nazır olabilir. Yoksa fiziki ve aritmetik olarak insan aklının ve fikrinin bütün kâinatı istisnasız kuşatması ve hepsini külliyetle ihata etmesi mümkün değildir. İnsanın yaşadığı dünya ile semanın o benzersiz ve eşsiz büyüklüğü arasında fiziki ve aritmetik olarak müthiş bir fark vardır. İnsan bu farkı niyet ve vekalet noktasından doldurabilir, ama fiziki ve aritmetik olarak asla dolduramaz.

İnsan bütün kâinatın fitri ibadetlerini niyet ve vekalet ile Allah'a takdim edebilir, ama hepsini tek tek bizzat teftiş ve tefekkür edemez. İnsanda böyle külli ve geniş

bir niyet var.

Bi'l-kabul:

Sunulan bir şeyi, armağanı alma. Yani Allah sonsuz verir, insan ise sonsuz verileni kabul edebilir bir özellikte yaratılmıştır. Yani Allah etken insan ise edilgendir. Allah, insan edilgeni üzerinde etkisini göstermek istiyor.

Bi't-takdir:

İnsan, sonsuz iyiliklere teker teker teşekkür ve takdir etmeye güç yetiremez, ama külli ve genel bir niyet ile takdir edebilir.

Bi'l-iştiyak:

İnsan, Allah tarafından verilmiş sonsuz nimetlere karşı teker teker teşekkür edemez, ama külli ve genel bir iştiyak ve istek ile teşekkür edebilir.

Bi'l-iltizam:

"İltizam" kelime olarak *tarafgirlik etme, birinin tarafını tutma* anlamına geliyor. Burada insan sonsuz muhabbeti bizzat gösteremese de bu muhabbete taraftar olabilir, denilmek isteniyor.

Bi'l-irade suretinde ediyorum:

"İrade" tercihte bulunmak anlamına geliyor. İnsan sonsuz muhabbeti fiilen tercih etmeye güç yetiremez ise de potansiyel anlamda tercih ve takdir edebilir. Seni kendini sevdiğin gibi sonsuz sevemesem de senin sevmeni irade ediyorum o sevgiyi sana hediye ediyorum, diyebilir insan.

(1) bk. [Lem'alar, On Birinci Lem'a.](#)